

ЮДІН О. Ю.,
аспірант
(Державна установа
«Інститут економіко-правових
досліджень імені В. К. Мамутова
Національної академії наук України»)

УДК 347

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.2.20>

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ

На даний час у нашому світі відбуваються дуже великі зміни. Так з'явилися та швидким темпом розвиваються цифрові активи, технології, криптовалюти. У зв'язку з вищевказаним державі прийняли курс на повну цифровізацію своїх економік, питання грошей та їх правової природи стають більш актуальними, як ніколи. Повсюдно наукові спільноти різних країн світу проводять дослідження нових цифрових віань сучасності, наслідків їх впровадження у всі сфери нашого життя та впливу на усталені у державі погляди.

Протягом років держава боролася за довіру суспільства до себе, а також за свій вплив на фундаментальні інститути економічних відносин, зокрема за монополію на регулювання фінансової системи та фінансових відносин, так у нормативних правових актах простежується відношення до грошей та грошової системи і вона вважається своєрідною державною концепцією, яка регулює систему використання грошових одиниць.

Водночас науковці досі не прийшли до єдиної думки про правову природу грошей, який до них прийняти правовий режим, в залежності від форми грошей та розрахунків.

На даний час, не має досі чіткої відповіді щодо співвідношення готівкових та безготівкових розрахунків.

Роль безготівкових розрахунків для організацій економіки полягає в тому, що вони представляються умовою закінчення угод або виконання прийнятих раніше зобов'язань, сприяють постачанню кругообігу товару та грошей, що пов'язує всю економіку.

Стаття присвячена загальній характеристиці безготівкових розрахунків. Розкрито поняття та сутність даної форми оплати. Розглянуто систему безготівкових розрахунків. В даній статті будемо розглядати сутність та переваги безготівкових розрахунків у сучасному світі. Зосереджуючись на різноманітних методах безготівкових операцій, від кредитних карток до електронних переказів, автор обговорює їхню зручність, ефективність та вплив на фінансову систему. Висвітлюються ключові аспекти, такі як безпека та захист від шахрайства, а також роль безготівкових розрахунків у сприянні розвитку цифрової економіки та боротьбі з корупцією.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, банк, платіжна система, платіжні послуги, економіка, бухгалтерський облік, грошові кошти, фінансовий ринок, платіжний інструмент.

Yudin O. Yu. General characteristics of non-cash settlement

Currently, very big changes are taking place in our world, which is how digital assets, technologies, cryptocurrencies appeared and are developing at a fast pace. In connection with the above, the state has adopted a course for the full digitalization of its economies, the issue of money and its legal nature is becoming more relevant than ever. All over the world, the scientific communities of different countries of the world are conducting research on new digital trends of modern times, the consequences of their implementation in all spheres of our life and the impact on established views in the state.

Over the years, the state has fought for public trust in itself, as well as for its influence on the fundamental institutions of economic relations, in particular for the monopoly on the regulation of the financial system and financial relations. The relation to money and the monetary system can be traced in normative legal acts and it is considered a peculiar state concept, which regulates the system of using monetary units.

At the same time, scientists still have not come to a single opinion about the legal nature of money, which legal regime to adopt for it, depending on the form of money and calculations.

Currently, there is still no clear answer regarding the ratio of cash and non-cash payments.

The role of non-cash settlements for economic organizations is that they are a condition for the conclusion of agreements or the fulfillment of previously accepted obligations, contribute to the supply of goods and money circulation, which connects the entire economy.

The article is devoted to the general characteristics of non-cash payments. The concept and essence of this form of payment is disclosed. The system of non-cash payments is considered. In this article, we will consider the essence and advantages of cashless payments in the modern world. Focusing on a variety of cashless transaction methods, from credit cards to wire transfers, the author discusses their convenience, efficiency, and impact on the financial system. Key aspects such as security and fraud protection are highlighted, as well as the role of cashless payments in promoting the development of the digital economy and fighting corruption.

Key words: *non-cash payments, bank, payment system, payment services, economy, accounting, money, financial market, payment instrument.*

Постановка проблеми. Не є секретом, що всіма країнами світу взято курс на цифровізацію економіки. Таким чином, більшість державних, соціальних і економічних інститутів працює у напрямку переходу на використання інформаційно-комунікаційних технологій під час здійснення своєї діяльності та розвитку суспільних відносин.

На даний час, держави стурбовані питанням, якнайшвидше та ефективніше відреагувати на нові виклики та настільки неоднозначної категорії, а саме цифровізацією у всіх її проявах, у тому числі, щодо необхідності законодавчого регулювання обігу електронних грошей та цифрових активів (криптовалюти), але звертаючи увагу на вищевказані питання, зовсім забувається справжня природа грошей, їх корені, взаємозв'язок та залежність видів і форм грошей один від одного.

Не буде перебільшенням сказати, що зараз рідко хто стурбований взаємозв'язком готівкових та безготівкових грошей, їх структурних елементів, але дані факти відіграють важливу роль як при здійсненні розрахунків, так і при визначенні правової природи державних грошей.

На сучасному етапі розвитку української економіки важливу роль у здійсненні господарської діяльності відіграють безготівкові розрахунки. Безготівкові розрахунки – швидкий, зручний та безпечний спосіб оплатити товари та послуги. Розширення та удосконалення

сфери безготівкових розрахунків має суттєві переваги та відкриває значні перспективи в розвитку економіки України в цілому.

Актуальність цієї форми оплати пов'язана з тим, що сьогодні з'явилася гостра потреба у вивченні і запровадженні усіма учасниками ринкових відносин нових форм безготівкових розрахунків. Безготівкові розрахунки стають як ніколи актуальними за умов сучасної ринкової економіки, оскільки помітно збільшилась ефективність банківської діяльності і знизилась видатки за банківськими операціями [1, с. 166].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблем здійснення та розвитку безготівкових розрахунків, перспективам їх організації присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як: М.М. Агаркова, Л.А. Бехтер, Л.К. Воронова, А.Г. Загородній, А.А. Козубенко, Н.А. Куфакова, О.В. Костюнік і В.В. Побережна, М.П. Кучерявенко, О.І. Мельничук, А.М. Мороз, О.П. Орлюк, А.І. Савлук, І.О. Чкан та інших.

Крім того, окремі аспекти безготівкових розрахунків були предметом наукових досліджень таких науковців, як: С.М. В'язовий, О.С. Лелюк, С.В. Лозовий, І.В. Пасічник, М.І. Скрипник, Л.В. Шевченко, Л.В. Чуприна та інших.

Переважаюча більшість наукових робіт вітчизняних учених зорієнтована на дослідженні загальних тенденцій розвитку безготівкових розрахунків між господарюючими суб'єктами. Разом із цим, розвиток безготівкових операцій в контексті сучасних тенденцій потребує подальшого дослідження. Крім того, з постійним розвитком та розповсюдженням питання безготівкових розрахунків залишається актуальним.

Метою статті є надання загальної характеристики безготівковим розрахункам з урахуванням теоретичних та практичних аспектів і надання пропозицій з удосконалення їх здійснення.

Виклад основного матеріалу. У наш час розвиток економічних відносин є дуже активним, і завдяки цьому йде стрімке зростання нових банківських технологій у сфері безготівкових розрахунків. Детальне поняття безготівкових розрахунків наведено в Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, відповідно до якої «безготівкові розрахунки – це перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, внесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів» [2]. Розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді. Видами розрахункових документів при здійсненні безготівкових операцій є: меморіальний ордер; платіжне доручення; платіжна вимога-доручення; платіжна вимога; розрахунковий чек; акредитив; інкасове доручення. За однотипними операціями банки можуть складати зведені меморіальні ордери відповідно до вимог, визначених нормативно-правовим актом Національного банку України (далі – НБУ) з організації операційної діяльності в банках України, і внутрішніх процедур банку. Використання векселів та спеціальних платіжних засобів, зокрема платіжних карток (у тому числі корпоративних платіжних карток), регулюється законодавством України, у тому числі нормативно-правовими актами НБУ. Клієнти банків для здійснення розрахунків самостійно обирають платіжні інструменти (за винятком меморіального ордера) і зазначають їх під час укладення договорів [2].

Сутність безготівкових розрахунків багатогранна і неоднозначна. В економічній та юридичній літературі вважається, що система безготівкових розрахунків є обов'язковою умовою функціонування економіки. Вона забезпечує переміщення грошових сум між всіма суб'єктами господарювання з метою виконання зобов'язань, які щодня виникають. Однак сам термін «безготівкові розрахунки» науковці, економісти, юристи, а також законодавець трактують по-різному. Таким чином, розкриваючи сутність безготівкових розрахунків, потрібно сформулювати поняття даної форми оплати і звернути увагу на те, яке трактування цього поняття є на даний час.

У науковій літературі немає однозначності у трактуванні безготівкових розрахунків. Певна частина науковців розглядає безготівкові розрахунки з правової точки зору. Недоліком такого трактування є обмеження кола підстав для здійснення безготівкових розрахунків [3, с. 215].

Певна група авторів трактує безготівкові розрахунки з технічної та облікової точок зору. Зокрема, А.І. Щетинін вважає, що безготівкові розрахунки це: «організація розрахунків між учасниками суспільного виробництва, які здійснюються без використання готівки, шляхом перерахування коштів з одного розрахункового рахунку на інший» [4].

В.І. Головка вважає, що безготівковими розрахунками є такі: «перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки одержувачів коштів, а також перерахування банками за дорученнями підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки одержувачів коштів» [5].

На думку Г.О. Партин та А.Г. Загороднього, «безготівкові розрахунки – це платежі, які здійснюються шляхом списання коштів із банківського рахунку платника і зарахування їх на банківський рахунок одержувача» [6]. М.І. Скрипник і Л.В. Шевченко безготівковими розрахунками називають грошові розрахунки шляхом записів по рахунках в банках, а саме: гроші списуються з рахунку платника і зараховуються на рахунок одержувача. Безготівкові розрахунки в господарстві організовані по певній системі, якою є сукупність принципів організації безготівкових розрахунків, вимог, що висуваються до їх організації, визначених конкретними умовами господарювання, а також форм і способів розрахунків і пов'язаного з ними документообігу [7].

Слід одразу відмежувати класичні безготівкові розрахунки із розрахунками та операціями із криптовалютою. Операції із генерування або видобутку одиниць криптовалюти («майнінгу») мають схожість із господарською діяльністю, а «майнери» мають майже усі ознаки суб'єктів господарювання [8]. Проте відносини на криптовалютному ринку лише починають регулюватися спеціальним законодавством України. А відносини із класичних безготівкових розрахунків врегульовуються усталеним фінансовим законодавством.

У законодавстві визначення безготівкових розрахунків надає Закон України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 року [9] та Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті користувачів платіжних послуг від 29.07.2022 року № 163 [10]. Відповідно до вказаних нормативно-правових актів безготівкові розрахунки – перерахування коштів із рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, унесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів.

Згідно зі статтею 1088 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) під час здійснення безготівкових розрахунків допускається застосування платіжних інструкцій, передбачених законодавством України, банківськими правилами та звичаями ділового обороту. Сторони у договорі мають право обрати будь-який вид безготівкових розрахунків на свій розсуд [11].

Проаналізувавши вищевказані трактування щодо поняття і визначення суті безготівкових розрахунків, можна сформулювати висновок і викласти значення поняття безготівкових розрахунків зі своєї точки зору, а саме: безготівкові розрахунки – це перерахування коштів із рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, унесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів.

На відміну від розрахунків готівкою, безготівкові розрахунки мають свої особливості, а саме систему, яка має принципи організації безготівкових розрахунків, вимоги щодо їх організації, форми, способи розрахунків та пов'язаний з ними документообіг.

Безготівкові розрахунки здійснюються у різних формах, які врегульовані законодавством і мають свою систему, а саме:

- платіжні інструкції;
- документарні операції (акредитиви, чеки, гарантія, вексель);
- електронні гроші;
- емісійні платіжні інструменти.

Дотримання вищевказаної системи, за допомогою якої виконуються безготівкові розрахунки, дозволяє забезпечити їх відповідність вимогам своєчасності, надійності, достовірності, прозорості та ефективності.

Виходячи з вищевказаного, вважаю за потрібне звернути увагу на трактування понять форм безготівкових розрахунків.

Платіжна інструкція – це документ, що використовується для ініціювання платіжної операції з рахунку платника на рахунок отримувача. Платіжна інструкція може бути оформлена в електронній або паперовій формі. Форма, порядок надання платіжної інструкції, засоби дистанційної комунікації для ініціювання платіжних операцій визначаються умовами договору між користувачем і надавачем платіжної послуги [12].

У разі розрахунків **за акредитивом** банк (банк-емітент) за дорученням клієнта (платника) – заявника акредитива і відповідно до його вказівок або від свого імені зобов'язується провести платіж на умовах, визначених акредитивом, або доручає іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж на користь одержувача грошових коштів або визначеної ним особи – бенефіціара. У разі відкриття покритого акредитива при його відкритті бронюються грошові кошти платника на окремому рахунку в банку-емітенті або виконуючому банку. У разі відкриття непокритого акредитива банк-емітент гарантує оплату за акредитивом при тимчасовій відсутності коштів на рахунку платника за рахунок банківського кредиту. Для виконання акредитива одержувач грошових коштів подає до виконуючого банку документи, які передбачені умовами акредитива, що підтверджують виконання всіх умов акредитива. У разі порушення хоча б однієї з цих умов виконання акредитива не провадиться [11].

Акредитив – найбільш безпечна та надійна форма розрахунків, гарантія того, що кошти на поточний рахунок зараховуються тільки після поставки товару за вказаною в договорі адресою. Продавець матиме змогу використати кошти тільки після відвантаження продукції. Крім того, для оформлення договору не є необхідним підпис гаранта [1, с. 167].

Як слушно зазначають Л.В. Чуприна та О.С. Лелюк, така форма розрахунків більш вигідна постачальнику, ніж покупцю, бо останній несе видатки з відкриття акредитиву, а сума, на яку відкритий акредитив, вилучається з обігу до виплати по ньому, що для підприємства є негативним [13, с. 464–465].

Розрахунковий чек (чек) – документ, який містить нічим не обумовлене письмове розпорядження власника рахунку (чекодавця) банку переказати певну грошову суму, що вказана у чеку, отримувачеві (чекодержателю). Платником по чеку може бути лише банк, в якому на рахунку чекодавця містяться грошові кошти, якими він вправі користуватися. До закінчення терміну для подання чеку його відкликання не допускається. Видача чека не погашає грошове зобов'язання, на виконання якого він виданий [11].

ЦК України, банківськими правилами та законодавством України встановлюються порядок та умови використання чеків. У розрахунковому чеку (чеку) повинні бути зазначені усі реквізити, що визначені банківськими правилами. Якщо у чеку відсутній будь-який із реквізитів або у ньому наявні виправлення, він вважається недійсним. Законодавством України та банківськими правилами встановлено форму чека та порядок його заповнення. Оплата чека здійснюється за рахунок наявних на рахунку грошових коштів чекодавця. Банківськими правилами встановлюються порядок та умови бронювання грошових коштів на рахунку для розрахунків із застосуванням чеків. Чек підлягає оплаті платником за чеком за умови надання його до оплати у термін, визначений банківськими правилами. Платник за чеком повинен пересвідчитися усіма можливими способами у справжності чека, а також у тому, що пред'явник чека є уповноваженою особою. У випадку здійснення оплати підробленим, викраденим або втраченим чеком, збитки покладаються на платника за чеком або чекодавця – залежно від того, із чиєї вини їх було завдано [11].

Загальні правила НБУ щодо порядку здійснення банками операцій надання та отримання банківських гарантій в національній та іноземних валютах та порядок їх виконання встановлені Положенням про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах [14].

Гарантія – спосіб забезпечення виконання зобов'язань, відповідно до якого банк-гарант бере на себе грошове зобов'язання перед бенефіціаром сплатити кошти в разі настання гарантійного випадку. Зобов'язання банку-гаранта перед бенефіціаром не залежить

від базових відносин, які забезпечуються такою гарантією (їх припинення або недійсності), зокрема і тоді, коли посилання на такі базові відносини безпосередньо міститься в тексті гарантії [14].

Загальні правила, порядок проведення і здійснення банками операцій з векселями, що видані та підлягають оплаті на території України в національній валюті, встановлені Положенням про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України [15].

Вексель – цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити у визначений строк визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю) [15].

Електронні гроші – одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей. Електронні гроші існують лише в безготівковій формі.

Статтею 57 Закону України «Про платіжні послуги» встановлено, що емітентами електронних грошей можуть бути виключно такі особи:

- банки;
- установи електронних грошей;
- філії іноземних платіжних установ;
- оператори поштового зв'язку;
- НБУ;
- органи державної влади, органи місцевого самоврядування [9].

До емісійних платіжних інструментів належать, зокрема, електронні платіжні засоби, платіжні картки та передплачені платіжні інструменти.

Електронний платіжний засіб (ЕПЗ) – платіжний інструмент, реалізований на будь-якому носії, що містить в електронній формі дані, необхідні для ініціювання платіжної операції та/або здійснення інших операцій, визначених договором з емітентом.

Платіжна картка – електронний платіжний засіб у вигляді пластикової чи іншого виду картки.

Передплачений платіжний інструмент – платіжний інструмент для здійснення операцій з електронними грошима. Передплачений платіжний інструмент використовується відповідно до схеми виконання платіжних операцій відповідного емітента електронних грошей та/або правил платіжної системи, згідно з якими випускаються платіжні інструменти, та з дотриманням вимог законодавства України [9].

Розглянувши форми безготівкових розрахунків, можна звернути увагу на те, що їх відносно багато і вони мають свої переваги та недоліки, але основною перевагою форм безготівкових розрахунків є те, що вони становлять протидію для подальшого розвитку тіньового сектору економіки країни. Але на даний час є деякі недоліки у форм безготівкових розрахунків і одним із найважливіших насамперед є недосконала нормативна база, яка регулює безготівкові розрахунки. Удосконалення нормативної бази безготівкових розрахунків надасть змогу державі контролювати систему грошових потоків і виводити грошові кошти з тіні.

Крім того, однією із найважливіших ланок організації безготівкових розрахунків між суб'єктами господарювання є платіжна система, за допомогою якої здійснюються всі розрахунки у країні. У зв'язку з тим, що платіжна система має загальноекономічну значущість, то вона безпосередньо підлягає ретельному нагляду та контролю.

Таким чином, для того щоб була забезпечена надійна та своєчасна система безготівкових розрахунків, і щоб уникати будь-яких ризиків, які призводять до невиконання зобов'язань, потрібно працювати над удосконаленням принципів і правил виконання розрахункових операцій, а також над внесенням змін до актів українського законодавства, які регулюють ці операції.

Крім того, розглянувши та проаналізувавши наукові публікації на тему безготівкових розрахунків та форм цих розрахунків, вважаю за потрібне навести переваги безготівкових розрахунків над готівковими розрахунками.

Так, у науковій літературі та практиці наводяться переваги безготівкових розрахунків у порівнянні із готівковою формою. Такі переваги обумовлені значною мірою тією роллю, яку безготівкові розрахунки виконують у господарській діяльності, а також у розвитку національної економіки в цілому. І.В. Пасічник, С.В. Лозовий, С.М. В'язовий вказують на переваги, а саме:

1) підвищення бази оподаткування від прозорого ведення бізнесу. Перехід на безготівковий розрахунок дозволяє податковій службі та банкам контролювати рух грошових коштів юридичних і фізичних осіб;

2) зниження обсягів тіншової економіки та декриміналізація. Зменшуються можливості відмивання грошей, хабарництва, ухилення від сплати податків;

3) скорочення витрат на обслуговування грошового обігу, друк банкнот тощо. Перехід на безготівкові розрахунки зменшує витрати на карбування, друкування та обслуговування готівки;

4) підвищення захисту від шахрайських дій (пограбування, підроблення банкнот тощо). Оскільки кошти знаходяться на особистому рахунку, злочинцям складніше ними завладіти;

5) розширення клієнтської бази за рахунок додаткових переваг, акцій (cross-sales, co-brand, cash-back, rewards);

6) можливість отримувати доходи легальним шляхом (уникнення зарплат «у конвертах»);

7) зниження ризику неповернення коштів збільшує доступність і здешевлює кредитування як для підприємств, так і для населення;

8) зростання комісійного доходу та ліквідності;

9) зручність у використанні (досить мати платіжну карту або взагалі телефон чи смартгодинник, щоб зробити оплату);

10) можливість розрахунків у будь-якій валюті та країні світу;

11) доступ до додаткових сервісів та можливостей (Apple pay, Android pay, Google pay, e-banking) [16, с. 638].

Вказані переваги є зручними і привабливими. Тому держава повинна звернути увагу на ці переваги і почати розвивати систему безготівкових розрахунків, яка буде використовуватися громадянами та суб'єктами господарювання. В результаті цього грошові кошти почнуть по новому працювати на економіку країни, а «зарплата в конвертах» зникне. Також суб'єкти підприємництва зможуть здійснювати контроль за всіма господарськими операціями контрагентів і зведуть до мінімуму можливості приховування доходів від фіскальних органів.

Основне завдання безготівкових розрахунків полягає в протидії розвитку тіншового сектору економіки та покращенні економічного стану суб'єктів господарювання.

У той же час така форма оплати має ряд проблем та недоліків. До них можна віднести наступні:

– складний та тривалий процес оформлення розрахункового рахунку компанії;

– терміни проведення транзакцій та зарахування коштів на розрахунковий рахунок. Зазвичай кошти зараховуються протягом трьох банківських днів, однак можуть виникати затримки через збої системи, особливості діяльності деяких банків, помилки відправників під час заповнення реквізитів одержувача;

– регулярні витрати на обслуговування розрахункового рахунку. Банки стягують плату за цю послугу;

– ризики, пов'язані з надійністю банків. Через проблеми фінансової компанії кошти клієнтів можуть бути заморожені [17].

Підприємці-початківці, що зазнають складнощів з обсягом оборотних коштів, змушені часто вносити та знімати гроші з розрахункового рахунку. Це пов'язане з додатковими витратами часу та грошей на оплату комісії, що стягується у разі здійснення банківських операцій [17].

Отже, на даному етапі Україна потребує значних структурних зрушень у напрямі вдосконалення системи безготівкових розрахунків, що надасть змогу державі контролювати систему грошових потоків і виводити грошові кошти з тіні.

Одним із найважливіших шляхів удосконалення організації безготівкових розрахунків є створення в Україні Єдиної національної системи банківських карток. Така система повинна сприяти збільшенню обсягів безготівкових розрахунків та акумулюванню фінансових ресурсів по всій території України. Створення ефективної системи безготівкових розрахунків має принципове значення для з'ясування організаційно-правової бази, а також правових положень, які б регулювали систему безготівкових розрахунків і максимально сприяли прискоренню обороту грошових коштів. [18].

Крім того, основними шляхами вдосконалення організації безготівкового грошового обороту на рівні держави є:

- 1) вдосконалення нормативно-правової бази щодо регламенту системи безготівкових розрахунків;
- 2) забезпечення обов'язкового взаємозв'язку безготівкового та реального товарного обороту;
- 3) створення дієвої системи контролю за здійсненням безготівкових операцій і оформленням розрахункових документів;
- 4) здійснення постійного пошуку нових механізмів організації безготівкових розрахунків, які б дозволяли на економічній основі подолати кризові явища і процеси у грошовій сфері [1, с. 168].

Банківські установи також мають брати участь у вдосконаленні системи безготівкових розрахунків, а саме:

- 1) заохочувати клієнтів до використання безготівкових розрахунків, тому що на даний час населення вважає за краще тримати заощадження поза банківських установ, використовувати готівкові розрахунки. Необхідно взяти за основу стандарти європейських країн і створити відповідні правові механізми, які підвищать рівень безготівкових розрахунків, забезпечивши належний рівень їх надійності в Україні;
- 2) гарантувати безпеку при здійсненні безготівкових операцій;
- 3) контролювати готівковий ліміт при підписанні тих чи інших угод [1, с. 168].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, безготівкові розрахунки – перерахування коштів із рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, унесених платниками готівкою на рахунки отримувачів. Основне завдання безготівкових розрахунків полягає у протидії розвитку тіньового сектору економіки та покращенні економічного стану суб'єктів господарювання.

Сучасна система безготівкових розрахунків передбачає: платіжні інструкції; документарні операції (акредитив, чек, гарантія, вексель); електронні гроші; емісійні платіжні інструменти (електронні платіжні засоби, платіжні картки та передплачені платіжні інструменти).

Наразі практика переходу на систему безготівкових розрахунків є пріоритетною і дозволяє підвищити ефективність всієї фінансової системи країни. На даному етапі Україна потребує значних структурних зрушень у напрямі вдосконалення системи безготівкових розрахунків, що надасть змогу державі контролювати систему грошових потоків і виводити грошові кошти з тіні.

Нові форми та напрями безготівкових розрахунків продовжують стрімко розвиватися, тому у майбутньому це, безумовно, потребує подальшого дослідження та вивчення. Отже, Україна потребує значних структурних зрушень у напрямі вдосконалення системи безготівкових розрахунків, що надасть змогу державі контролювати систему грошових потоків і виводити грошові кошти з тіні.

Одним із важливіших напрямків, на який державі потрібно звернути увагу при вдосконаленні організації безготівкового грошового обороту є внесення змін до нормативно-правової бази щодо регламенту системи безготівкових розрахунків. Також треба поставити питання про забезпечення обов'язкового взаємозв'язку безготівкового та реального товарного обороту, почати працювати у напрямку створення дієвої системи контролю за здійсненням безготівкових операцій, а також оформленням розрахункових документів. Крім того, в Україні необхідно створити Єдину національну систему банківських карток з урахуванням досвіду платіжної системи Європейських країн. Ця система сприятиме збільшенню обсягів безготівкових розрахунків в Україні та акумулюванню фінансових ресурсів на території України.

Враховуючи викладене, можна прийти до висновку, що тема удосконалення правового забезпечення безготівкових розрахунків є важливою й актуальною зараз, як ніколи, і безумовно, потребує подальшого дослідження та вивчення. На що мають спрямовуватися наступні наукові розвідки.

Список використаних джерел:

1. Лебедик Г.В., Максютенко Н.О., Яценко В.В. Стан та перспективи організації безготівкових розрахунків в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2016. Вип. 22. С. 166–171.
2. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: постанова Правління Національного банку України від 21.01.2004 р. № 22.
3. Назарова І. Еволюція обліково-інформаційних систем у здійсненні безготівкових розрахунків. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 4. С. 211–224.
4. Щетинін А.І. Гроші та кредит : підруч. Вид. 4-ге, переробл. та доповн. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 440 с.
5. Головка В.І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 448 с.
6. Партин Г.О., Загородній А.Г. Фінанси підприємств: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2006. 379 с.
7. Скрипник М.І., Шевченко Л.В. Особливості та проблемні аспекти аудиту безготівкових розрахунків. *Ефективна економіка*. 2020. № 11.
8. Дерев'янюк Б.В. Про порівняння господарської діяльності з видобутком криптовалюти («майнінгом») та здійсненням операцій із нею. *Право України*. 2018. № 5. С. 164–175.
9. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20/ed20230101#Text>
10. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті користувачів платіжних послуг: Постанова Правління Національного банку України від 29.07.2022 р. № 163. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22?find=1&text=безготів#w1_2
11. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20081014>
12. Національний банк України. Платежі та розрахунки. Безготівкові розрахунки. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/nocash>
13. Чуприна Л.В., Лелюк О.С. Проблеми та перспективи розвитку безготівкових розрахунків в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 37. С. 462–467.
14. Положення про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах : Постанова Правління Національного банку України від 15.12.2004 року № 639. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0041-05#Text>
15. Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України : Постанова Правління Національного банку України від 16.12.2002 року № 508. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03#Text>
16. Пасічник І.В., Лозовий С.В., В'язовий С.М. Новітні форми безготівкових розрахунків у контексті підвищення конкурентоспроможності банків. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 37. С. 637–642.
17. Шульга С. Безготівковий розрахунок. 18.01.2022. URL: <https://blog.portmone.com.ua/uk/posts/information-posts-uk/bezgotivkovyj-rozrahunok#title-2>
18. Костюнік О.В., Побережна В.В. Шляхи удосконалення безготівкових грошових коштів підприємств в Україні. *Агросвіт*. 2017. № 4. С. 53–56.

